

UČNA URA ZGODOVINE V LOŠKEM MUZEJU »NASTANEK IN RAZVOJ MEST IN MEŠČANSTVA. OBRT IN TRGOVINA«

Naloga sodobnih muzejev¹ je vzgajati in izobraževati. Zato se muzejska pedagogika ne more omejiti le na klasično vodenje, tj. posredovanje različnih informacij o muzejskih eksponatih (čas in kraj nastanka, avtorstvo, kraj izvora, namembnost). Mladim obiskovalcem muzeja mora pomagati, da s pomočjo emocij, intuicije in intelekta doživljajo čas in prostor ter kulturno dediščino, ki jo muzej hrani.²

Pri iskanju novih oblik pedagoškega dela smo v Loškem muzeju izhajali iz jasno izražene potrebe po predstavitvi nekega določenega (zgodovinskega) obdobja za uresničevanje učnega načrta.³ V skladu z dobro ohranjenim srednjeveškim mestnim jedrom Škofje Loke in muzejskimi zbirkami Loško gospodstvo, Gradovi, Mesto, Cehi smo za predstavitev najprej izbrali tisto poglavje srednjeveške zgodovine, ko v Evropi in na Slovenskem spet začno nastajati mesta kot središča obrti in trgovine.

Tako smo našli stično točko med vsebino muzejskih zbirk in učnim načrtom ter se lotili izvedbe muzejske učne ure za manjše število učencev – en razred – in z ožje določeno temo: *Nastanek in razvoj mest in meščanstva. Obrt in trgovina*. V tej učni uri, ki zajema v časovni razporeditvi učne snovi tri šolske ure, kustos pedagog pa jo v muzeju izvaja kot blok učno uro, tj. dve šolski uri skupaj, učenci s pomočjo muzealij spoznavajo nove pojme, ki naj bi jih osvojili v učnem procesu pri pouku zgodovine v šestem razredu: višek kmetijske proizvodnje, družbena delitev dela, trg, mesto, meščanstvo, ceh.

Na učno uro v muzej smo prvič povabili vse šestošolce škofjeloške občine v šolskem letu 1987/88 in nato še na začetku vsakega šolskega leta posebej. Zavedali smo se namreč, da bomo rezultate te učne ure uporabili tudi pri klasičnem vodenju mnogih preštevilčnih skupin, ki štejejo tudi po 50, 60 in celo do 120 učencev in so jim bogaste muzejske zbirke na škofjeloškem gradu priljubljeni cilj šolskih ekskurzij.

Pri interpretaciji snovi smo izhajali iz nove teorije o nastanku mest, ki jo prinaša Timesov *Atlas svetovne zgodovine*.⁴ Citiram: *Najvažnejši je bil višek kmetijske proizvodnje, ki je bil nujen za razvoj trgovine in je spodbujal nastanek in razvoj mest, trgov in sejmov. Zgodovinarji so nekdanj povezovali ponovno okrepitev Evrope s trgovino na velike razdalje v času križarskih vojn. Danes vemo, da je bila osnova obnove lokalna trgovina*.⁵ Ob primerjavi stare razlage z novo, ki išče vzroke za nastanek mest v lokalnih razmerah, ugotovimo, da je slednja za muzej tudi veliko bolj spodbudna.

Učno uro o nastanku mesta Škofje Loke pričenjamo ob reliefu škofjeloškega ozemlja. Pokažemo, kateri predeli so bili na novo poseljeni v obdobju srednjeveške kolonizacije, ki so jo od 10. stoletja dalje tu vodili freisinški škofje, in kako so kmetje gozd izkrčili v polja in travnike. Upoštevamo, da arheološke najdbe – ostanki antičnih stavb na obrobju Sorškega polja dokazujejo, da je bilo to ozemlje kultivirano že za časa rimske uprave.

Ogledamo si kopijo darilne listine iz 973. leta, kjer krajevna imena Loka, Selca, Žabnica, Suha, imena rek in rečnih pritokov Sora, Žabnica, Hotaveljski potok ter poimenovanja gora Lubnik in Pečana kažejo na staroselsko oz. predfreisinško slovensko poselitev.

Ob upodobitvi Stare Loke razložimo prenos upravnega središča ozemlja iz prvotne – agrarne Loke v sotočje obeh Sor, kjer so škofje najprej zgradili stolpast grad na Kranclju. S pomočjo maket Zgornjega stolpa na Kranclju in škofjeloškega gradu opišemo nastanek in značaj nove – mestne naselbine Škofje Loke.

Urbano rast mesta si ogledamo na maketi. Votivna podoba Škofje Loke iz 1698. leta je odlična za ilustracijo življenja v srednjeveškem mestu. Varnost ljudi in blaga, ki se je proti tržnini prodajalo na tedenskih sejmihi v mestu, je zagotavljalo mestno obzidje.

Tudi trije stolpi, ki v škofjeloškem mestnem grbu obdajajo kronanega zamorca, simbolizirajo mestno obzidje. Opozorimo, da enakovlačnica »maver« pisana z »v« pomeni pripadnika arabskih Mavrov, muslimanskega ljudstva, ki so v 7. in 8. stoletju gospodovali Španiji, ali pa pisana z »u« v nemščini samostanlik zid (=Mauer).

Ob portretu mestnega sodnika J. J. Radoviča razložimo mestno samoupravo. Položaj meščanov primerjamo s podložniki, nad katerimi je imel sodno oblast fevdalet, kot nam v muzeju lepo kaže freisinški grb z znamenji škofove cerkvene in posvetne oblasti, med katerimi ne manjka niti meč.

V cehovski zbirki razložimo, da so bili izdelki domače obrti, ki so na ogled v etnološki zbirki, tisti, v katere so bile naperjene monopolistične osti cehovskih pravil. Mestni obrtniki so se pred konkurenco podeželskih zatekli k fevdalcu po pisno potrđitev privilegijev.

Ko obravnavamo srednjeveško trgovino, s pomočjo delovnega lista opišemo in narišemo tovarniške poti iz Loke v Freising, Čedad, Trst oz. Piran in na Reko, ki so, dobro vzdrževane, omogočale prometno povezavo Štajerske z Italijo čez loško gospostvo. Zato je tu, poleg lokalne, cvetela tudi tranzitna trgovina. Naštejemo tudi izvozne in uvozne artikle na loškem ozemlju.

Za učence smo pripravili tudi delovni list

Spoznaj Škofjo Loko, ki ga izpolnijo ob ogledu znamenitosti starega dela mesta v spremstvu učitelja. Pri tem ponovijo v muzeju obravnavano učno snov in jo povežejo s poznavanjem kulturne dediščine domačega kraja.

Učiteljem zgodovine je bila ta učna ura predstavljena na občinskem aktivu, kjer je bil navzoč tudi predstavnik Zavoda za šolstvo, Enota Kranj. Kljub pozitivnim ocenam zaenkrat le dve šoli v samem mestu izkoriščata možnost izvedbe zgodovinske učne ure v muzeju.

O p o m b e :

¹ Referat na zborovanju Društva muzealcev Slovenije v Šmarjeških toplicah 13. in 14. 11. 1991.

² Ciglič, Zvona. Vzgojnoizobraževalno delo muzejev in galerij danes, *Argo* 25, Ljubljana 1986, str. 45.

³ Glej Vprašalnik, ki ga je Loški muzej leta 1986 naslovil na vse osnovne in srednje šole v občini: ravnatelj in učitelj zgodovine, umetnostne vzgoje, likovnega pouka, slovenskega jezika ter spoznavanja narave in družbe.

⁴ *The Times Atlas svjetske povijesti*, dopunjeno izdanje za Jugoslaviju, Ljubljana 1986.

⁵ Ibid., str. 120.

Mira Kalan